

УДК 811.161.2'332
<https://doi.org/10.33989/2524-2490.2020.32.202457>
ОЛЬГА НОВІКОВА
ORCID 0000-0002-8498-1736
(м. Кривий Ріг) (Kryvyi Rih)
Place of work: Donetsk Law Institute of MIA Ukraine
Country: Ukraine
Email: 08novikovaolga76@gmail.com

ВЛАСНЕ-ПОЯСНЮВАЛЬНІ СИНТАКСИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ: СТАТУС, СЕМАНТИКА, ФУНКЦІЇ

Статтю присвячено визначенню статусу власне-пояснювальних синтаксичних конструкцій у сучасній лінгвістиці. Установлено, що засоби утворення власне-пояснювальних одиниць залежать від характеру пояснювальних відношень. У складі висловлювання повторне позначення має різні цілі: конкретизацію, перелік окремих випадків, різновидів, наведення прикладу, роз'яснення, тлумачення, вказівку на можливість двоякої назви. Окреслено структурно-семантичне різноманіття власне-пояснювальних конструкцій, функціональні особливості, морфологічні вияви, частотність уживання в текстах функціональних стилів сучасної української літературної мови.

Ключові слова: ускладнене речення; власне-пояснювальні конструкції; функції; семантична група; стилістичний вияв.

Пояснювальні відношення передбачають можливість більшої інформативної наповненості одного складника ряду через інший, повнішого тлумачення, конкретизації, уточнення семантики попереднього складника. Зберігаючи паралелізм членів ряду, спільну денотативну основу, відношення перебувають між собою в певній смисловій залежності – як означальне й означуване (Мойсієнко, 2009).

Питанню пояснювальних відношень присвячені праці російських (А.Ф. Прияткіна, Н. В. Кирпичникова, Є. П. Седун, М. Т. Шатух, Г. П. Уханов, В. І. Чуглов, Г. В. Маркелова, Н. С. Фоміна та ін.) й українських (С. А. Байдусь, І. Р. Вихованець, М. О. Вінтонів, Н. В. Гуйванюк, А. П. Загнітко, С. М. Глазова, Г. Ф. Іванушкіна, А. К. Мойсієнко, Т. М. Радіонова, Н. С. Фоміна та ін.) лінгвістів. Загалом дослідники розрізняють вираження в них відношень тотожності, уточнення й виокремлення. Проте на сьогодні в сучасному мовознавстві існують розбіжності щодо визначення та опису семантичних виявів категорії пояснення. Одні дослідники до різновидів пояснювальних конструкцій зараховують конструкції з відношенням тотожності, уточнення й узагальнення (Іванушкіна, 1973), другі – власне-пояснення, уточнення та включення (Шведова, 1980), треті – власне-тотожність і конкретизацію (Прияткіна, 1990) або власне-пояснення та включення (Мойсієнко, 2009), четверті послуговуються поняттями уточнювальні й відокремлені члени речення (Слинько, 1994), п'яті виокремлюють такі різновиди, як субстантивні звороти, однорідні члени речення з препозитивним узагальнювальним словом та інші суміжні семантико-синтаксичні явища (Фоміна, 2009). У своєму дослідженні розрізнятимемо пояснювальні конструкції трьох різновидів: *власне-пояснення, уточнення й конкретизацію.*

Метою статті є аналіз структурних і функційних особливостей власне-пояснювальних конструкцій у лінгвоукраїністиці. Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання: з'ясувати структуру, семантику власне-пояснювальних синтаксичних одиниць, установити їхні функційно-стилістичні особливості в текстах сучасної української літературної мови.

Власне-пояснювальні конструкції – це синтаксичні одиниці, у яких пояснювальне слово означає, що той самий об'єкт, явище або ознака представлені в найбільш доступній формі для читача (слухача) через конкретизацію більш загального, абстрактного, ідіоматичного. Приєднуючись до основної частини речення, пояснювальний складник здійснює функцію власне-пояснення через опосередкований зв'язок з одним із членів речення. Такий складник завжди займає постпозицію й виокремлений як самостійна синтагма, яка ускладнює просте речення семантично й структурно.

Засоби утворення власне-пояснювальних одиниць залежать від характеру пояснювальних відношень. У складі висловлення повторне позначення має різні цілі: конкретизацію, перелік окремих випадків, різновидів, наведення прикладу, роз'яснення, тлумачення, вказівку на можливість двоякої назви тощо. Це знаходить вираження насамперед у виборі службових слів – показників власне-пояснювальних зв'язків, у типі інтонації, а також у лексичному складі пояснюваного.

Конструкції з власне-пояснювальним складником зазвичай побудовані за допомогою спеціальних пояснювальних сполучників *тобто, цебто, себто, або*. Як комунікативно-прагматичний складник власне-пояснювальна конструкція виділена інтонаційно (паузами або наголосом) і пов'язана з членами речення, які займають різні семантико-синтаксичні позиції, пор.:

– з підметом, напр.: *Це був Олександр Тимофійович, або просто Саша* (С. Жадан); *Велику роль відіграє в ньому (поетичному вислові) паралелізм, себто тісний внутрішній зв'язок між двома й більше віршами або їх групами* (М. Возняк); *Твоя Катерина, сиріч дочка головного інженера Дорошенка, закохалася* (Є. Гуцало); *А його жінка, себто Олена, була хорунживна* (Є. Гуцало); *Лелеки, або чорногузи прилітають до нас навесні з півдня* (Є. Гуцало); *Мергель, або глинистий вапняк, має велике значення для цементної промисловості* (Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. № 2, 2019);

– з присудком, напр.: *Радченкові на час артпідготовки випало бути старшим, тобто командувати з'єднанням вогнем усіх трьох мінрот* (С. Жадан); *Вона пообіцяла виконати всі умови Марка, себто потрапити до Гарварду впродовж двох років* (А. Тоссс); *Професорові довелося зізнатися в усьому Марині, тобто розповісти про свої найпотаємніші хвилювання* (А. Тосс);

– з означенням, напр.: *А мені прислано листа «антидатного», тобто числом заднім, від короля про амністію* (П. Загребельний); *Розгойдане море, себто брудне і темне, насакувало на берег і покривало скелі* (М. Коцюбинський); *Так, я побачила себе колишню, себто веселу, смішну, відкриту, трохи безтолкову* (А. Тосс); *Мені залишився останній, тобто фінішний ривок, іще максимум півтора роки* (А. Тосс).

– з обставиною, напр.: *Дивляться на них звично, себто як на рухому мішень* (С. Жадан); *Ми зустрілися з ним поблизу Матроської слобідки під Маріуполем, тобто нинішнім містом Жданов* (С. Жадан); *Над Дністром на правому березі, цебто на милі нижче від міста Самбора, лежить велике село Тишнівці* (С. Жадан); *На Полтавщині, себто недалеко від славного міста Гадяча, є село Веррик* (Остап Вишня);

– з додатком, напр.: *Надвечір їй, себто Соломії, почувся дим* (М. Коцюбинський); *Отаман полюбив Миколу і настановив його за крилаша, себто свого помічника* (Є. Гуцало); *На жаль, він не має своєї історії, тобто минулого* (Голос України, 18.10.2019); *Показувала вона мені в саду й свою гордість, тобто квітник* (Є. Гуцало).

Серед власне-пояснювальних одиниць виокремимо також такі, у яких другий складник поєднаний із попереднім на основі конкретизаційно-уточнювальної семантики, без допомоги сполучників (інтонаційно), напр.: *Головним для мене є тільки одне – застерегти вас, Михайло Савич* (Є. Гуцало); *Ці люди для них були своїми, «донецькими»* (Дзеркало тижня, 07.11.2019); *Його вважали значною постаттю, відомою й поважною особою м. Черемшину* (Є. Гуцало); *Він усіма силами душі завжди бажав лише одного – залишитись вірним своїй країні* (Голос України, 18.10.2019); *Визначення поняття «інформаційне забезпечення», наведені в різних наукових джерелах, висвітлюють мету інформаційного забезпечення, його об'єкт, засоби здійснення – процесуально-діяльнісну та інформаційно-ресурсну складові* (Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. № 1, 2019).

У власне-пояснювальних конструкціях складники ряду можуть бути вибудовані в такий спосіб, що перший своїм загальним значенням обіймає конкретизаційні значення інших, а роль маркерів виконують конструкції акцентаційної семантики з аналогами сполучників. Це можуть бути одиничні слова-компаративи (*точніше, краще*), поєднані з дієсловами (*точніше сказати, краще сказати*); слова узагальнено-коментувального значення (*наприклад, одним словом, здебільшого, іншими словами, зо-*

крема, особливо, інакше), поєднані з предикатами мовлення (сказати одним словом, сказати по-іншому); відреченнєві утворення на зразок якщо хочете, якщо точніше, якщо сказати одним словом тощо, наприклад: *До застосовуваних методів зараховують класичні статистичні підходи, наприклад ARIMA, GARCH, та інші варіанти цих алгоритмів* (Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. № 3, 2019); *Я маю на увазі лідерів європейських країн, зокрема президента Франції Еммануеля Макрона* (Дзеркало тижня, 07.11.2019); *Величезні площі поверхні води в затоках високого правого берега річки, наприклад, нижче України, також щільно вкриті заростями водяної лілії* (Голос України, 07.09.2019); *А тим часом ми досі не маємо конкретних даних про втрати від голодної смерті українців Поволжя, особливо Нижнього* (Дзеркало тижня, 07.11.2019); *Повторюючи кліше кремлівської пропаганди, М. Земан говорить про «громадянську війну», зокрема й в Україні* (Дзеркало тижня, 07.12.2019); *Усі гіпотези щодо загибелі 150, або навіть 200 тисяч жертв, не знаходять підтвердження в жодних серйозних дослідженнях* (Дзеркало тижня, 07.11.2019); *З урахуванням ринкових умов господарювання обліково-економічна інформація, здебільшого підприємницька, повинна нести серйозні якісні зміни з погляду змістовності, корисності, достовірності, повноти, необхідної аналітичності та оперативності надання* (Голос України, 07.09.2019); *Нашим завданням було забезпечити умови, точніше – знайти фінансування* (Голос України, 07.09.2019). Аналізовані конструкції в текстах різних функційних стилів уживані з різною частотністю. Картотека власне-пояснювальних одиниць дозволяє констатувати перевагу зазначених синтаксичних складників у науковому, публіцистичному й офіційно-діловому стилях. Таку частотність можна пояснити тяжінням до точного вираження думки, тобто повного й однозначного розуміння реципієнтом логіки, яку закладає автор у свої міркування.

З'ясування семантичної сутності пояснення, різновидом якого є власне-пояснювальне значення, передусім передбачає аналіз конструкцій зі сполучником *тобто* (або його лексичними дублетами – *себто, цебто*), який є найбільш уживаним у текстах наукового, публіцистичного й офіційно-ділового стилів. Саме конструкції із цим сполучником виражають власне-пояснення, в основі якого лежить тотожність. Сполучник *тобто* в їхньому складі є найменш диференційованим за своїм значенням, а отже, найбільш відповідає сутності власне-пояснення, наприклад: *Йшлося, звичайно ж, і про Україну, тобто про її керівництво, політичну нестабільність, ядерну зброю тощо* (Голос України, 07.12.2019); *Перед другим читанням, тобто вже з новим складом парламенту, до законопроекту було внесено цю пропозицію* (Голос України, 11.12.2019); *Багато років її використовували просто як майданчик для різних «вхідних» заходів, цебто галузевих* (Дзеркало тижня, 13.12.2019); *Йдеться про поєднувальну ланку між загальним та особливим у праві, тобто ідеєю права як такого та правовим приписом, правилом* (Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. № 1, 2019 р.). Відсутність суб'єктивно-модальних нашарувань у семантиці цього сполучника дозволяє йому бути нейтральним щодо семантики частин, які ним поєднані. Проте, з іншого боку, жорстка констатація співвідносності лівого й правого складника як рівнозначних на рівні формування власне-пояснювальної конструкції й відповідних семантичних відношень найчастіше виливається в те, що складники оцінювані слухачем і мовцем як такі, що мають збігатися за своїм змістовим обсягом (Глазова, 2016).

Власне-пояснювальні синтаксичні конструкції за своєю структурною, семантичною й функційною різноманітністю є основним різновидом пояснювальних конструкцій. Лексичне вираження їхніх складників граматично не обмежене, унаслідок чого мають місце найрізноманітніші відношення між сигніфікатами ототожнювальних позначень, зокрема відношення загального й часткового, цілого й частини тощо. Це дає підстави говорити про немаркованість диктумної семантики власне-пояснювальних синтаксичних одиниць порівняно із семантикою уточнювальних і конкретизувальних конструкцій, яким наявна модифікація лише відношень загального й часткового, цілого й частини.

Аналізовані конструкції в текстах літературної мови реалізують різні функції. У найбільш повному й чітко систематизованому вигляді ці функції представлені в

роботах А. Ф. Прияткіної (Прияткіна, 2001), В. І. Чуглова (Чуглов, 2012). У своїй роботі розглянемо такі основні функції, властиві власне-пояснювальним конструкціям: *власне-пояснювальну, інтерпретаційну, корегувальну*.

Власне-пояснювальна функція узагальнює у двох різновидах низку окремих функцій. У першому випадку власне-пояснювальний складник є засобом реалізації адекватності мовного вираження. Ця функція охоплює:

– пояснювальну функцію, адже, на думку мовця, друга частина є більш зрозумілою адресатові, напр.: *Йому пощастило бути в самому центрі подій, тобто керувати цією небезпечною, але й водночас цікавою операцією* (Голос України, 18.10.2019); *Він досконало вивчив науку службової балістики, тобто вміння завжди поціляти в саму серцевину справи, завжди бути на рівні* (Дзеркало тижня, 13.12.2019); *Радченкові на час артпідготовки випало бути старшим, тобто командувати з'єднанням вогнем усіх трьох мінрот* (С. Жадан).

– функцію перекладу, де власне-пояснювальна конструкція розтлумачує термін, діалектизм, жаргонізм, фразеологізм, іншомовне слово тощо, напр.: *Він умів, як кажуть, добре чесати язиком, обманювати тобто* (Люко Дашвар); *Перед кожним учнем було поставлене завдання – накреслити на новенькому комп'ютері ікосаедр, себто многогранник з двадцятьма гранями* (Голос України, 07.09.2019).

– контекстуально-уточнювальну функцію, де другий складник використовує в контексті одне зі значень багатозначного слова, напр.: *Паша зібрав усі свої сили разом, тобто згуртував кожну клітинку свого виснаженого мозку й тіла* (С. Жадан).

В іншому випадку власне-пояснювальна конструкція виконує інформаційну функцію – повідомляє відсутню точну й необхідну інформацію, напр.: *Вона готова була чекати його до кінця життя, тобто до останнього подиху* (Люко Дашвар); *Марк чекав її аж до закриття ресторану, тобто до четвертої ранку* (А. Тосс).

Інтерпретаційна функція пояснює певне явище, пропонує його конкретизацію, трактування. У таких конструкціях друга частина найбільш зрозуміло й більш виразно формує зміст першої й містить у собі уточнювальний коректив, напр.: *На диво, у своїй доповіді професор Зильбер до процесу задоволення зараховував не лише позитивні, а й негативні явища, тобто лайку, образи, поганий настрій* (А. Тосс); *Незабаром до столу було подано чай, тобто самовар* (Є. Гуцало); *А Одарка свої пелюстки маку, губи себто, ледь умочила в оковиту і гомонить* (Є. Гуцало); *Великої шкоди суднам завдають плавучі крижані гори, тобто айсберги* (Дзеркало тижня, 07.11.2019); *Перлина півдня України, тобто Азовське море, гостинно зустрічає відпочивальників і туристів кожного року* (Дзеркало тижня, 07.11.2019); *Сільський чабан, себто дід Свирид, розказав мені про ті солом'яні стріхи* (Ю. Збанацький).

Корегувальна функція перетинається з двома попередніми й виражає за допомогою конкретизаторів (на зразок *точніше сказати, краще сказати*) інформацію, яка, на думку автора, найбільше відповідає дійсності, напр.: *Усім присутнім подобалась його впевненість, тобто, краще сказати, сила духу – це незмінна ознака внутрішньої чоловічої сили* (С. Жадан); *Він радив якомога старанніше вивчити її, або, точніше сказати, перейнятися нею* (А. Тосс); *Уже через тиждень він став для неї як старий знайомий, або, краще сказати, як член родини* (П. Загребельний). Такі конкретизатори можна ввести до складу наведених вище прикладів, пор.: *...готова була чекати його до кінця життя, тобто, точніше сказати, до останнього подиху*. Такі пояснення є яскравим свідченням суб'єктивного змісту висловлення.

У простому неелементарному реченні з власне-пояснювальними складниками для досягнення максимально успішної комунікації пояснювальну одиницю можуть оформлювати за допомогою таких синтаксичних одиниць, як слово (напр.: *Увесь час вони говорили про рятувника, тобто Олексія* (С. Жадан); *Вільну годину він любив проводити на повітрі, себто рибалити* (Є. Гуцало)), словосполучення (напр.: *Хоча ця дата, тобто 1940 р. не відповідає дійсності* (Дзеркало тижня, 07.11.2019); *Українська діаспора, звичайно, підтримує такі наукові ініціативи, зокрема створення кафедр вивчення України* (Голос України, 18.10.2019)) або однорідний ряд (напр.: *А тим часом, попри всю повагу до озвучених проблем, себто мізерну заробітну плату, роль школи для села, скорочення робочих місць учителів тощо, хвилювати нас має якісна освіта для всіх дітей* (Голос України, 18.10.2019)).

Отже, власне-пояснювальні конструкції – це синтаксичні одиниці, у яких і пояснювальний, і пояснюваний складники виражають по-різному одне й те саме явище, поняття, ознаку, дію тощо. Аналізовані синтаксичні конструкції можуть займати позицію будь-якого члена речення – як головного, так і другорядного. Засоби утворення власне-пояснювальних одиниць залежать від характеру пояснювальних відношень. У складі висловлення повторне позначення переслідує різні цілі, що знаходить вираження передусім у виборі службових слів – показників власне-пояснювальних зв'язків і типі інтонації, а також у лексичному складі пояснюваного. У сучасній українській мові аналізовані конструкції найбільш уживані в науковому, публіцистичному й офіційно-діловому стилях, у яких реалізують власне-пояснювальну, інтерпретаційну й корегувальну функції. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в цілісному аналізі пояснювальних конструкцій зі значенням уточнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Глазова С. М. Пояснювально-ототожнювальні відношення у специфічних синтаксичних конструкціях газетної мови. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2016. Вип. XI. С. 41–47.
- Глазова С. М. Пояснювально-ототожнювальні конструкції в українській мові: семантика, граматики, прагматика : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2005. 20 с.
- Иванушкина Г. Ф. Бессоюзные сложные пояснительные предложения в современном литературном языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Москва, 1973. 23 с.
- Мойсієнко А. К. Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ, 2009. 208 с.
- Прияткина А. Ф. Русский язык: Синтаксис осложненного предложения. Москва : Высшая школа, 1990. 176 с.
- Прияткина А. Ф. То есть. А именно. Именно. Как-то. Будь то. Как-сравнительный. *Словарь служебных слов русского языка*. Владивосток, 2001. С. 131–167, 189–229.
- Русская грамматика : в 2 т. / Н. Ю. Шведова (гл. ред.). Москва : Наука, 1980. Т. 2: Синтаксис. 709 с.
- Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
- Фомина Н. С. Синтаксические конкретизаторы как стилеобразующее средство в прозе Н. С. Лескова : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Петрозаводский гос. ун-т. Петрозаводск, 2009. 219 с.
- Чуглов В. И. О пояснительных конструкциях и их разновидностях. *Филологические науки. Вестник Череповецкого государственного университета*. 2011. № 4, т. 3. С. 127–132.
- Чуглов В. И. Осложненное предложение: полупредикативные и пояснительные конструкции в современном русском литературном языке (структурно-семантический аспект) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01. Волгоград. гос. пед. ун-т. Ярославль, 2012. 46 с.

OLGA NOVIKOVA

SELF-EXPLANATORY SYNTACTIC CONSTRUCTIONS: STATUS, SEMANTICS, FUNCTIONS

The article is devoted to determining the status of self-explanatory syntactic constructions in the modern linguistics. Self-explanatory constructions are syntactic units, where both explanatory and explainable components express differently the same phenomenon, concept, feature, action, etc. The purpose of this article is the analysis of structural and functional features of self-explanatory constructs in Ukrainian linguistics.

The research proved that the means of formation of self-explanatory units depend on the nature of explanatory relationships. It has been found that re-designation has different purposes: specification, listing of individual cases, giving an example, clarification, interpretation, indication of the possibility of a dual name, etc. The structural and semantic diversity of self-explanatory constructs and the frequency of their use in the texts of functional styles of modern Ukrainian literary language were revealed. The basic functions inherent in self-explanatory constructions were considered: self-explanatory, which combines explanatory, contextual-refinement, information and translation functions; interpretative and corrective ones.

Therefore, the analyzed syntactic constructs may take a position of any member of the sentence – both main and secondary ones. The means of formation of self-explanatory units depend on the nature of explanatory relationships. In the composition of the statement the repeated meaning finds expression, first of all, in the selection of service words – indicators of actual-explanatory ties and type of intonation, as well as in the lexical composition of the explanatory. In the modern Ukrainian language the analyzed constructions are mostly used in scientific, journalistic and official business styles, where they realize their own explanatory, interpretative and corrective functions.

Key words: expanded sentence; self-explanatory constructions; functions; semantic group; stylistic expression.

REFERENCES

- Chuglov, V. I. (2011). О пояснительных конструкциях и их разновидностях. [About explanatory constructions and their varieties]. *Vestnik Cherepovetskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologicheskie nauki* [Bulletin of the Cherepovets State University. Philological sciences], 4, 3, 127-132 [in Russian].

- Chuglov, V. I. (2012). *Oslozhnennoe predlozhenie: polupredikativnye i poiasnitelnye konstruktsii v sovremennom russkom literaturnom iazyke (strukturno-semanticheskii aspekt)* [Complicated sentence: semi-predictive and explanatory constructions in the modern Russian literary language (structural and semantic aspect)]. (Extended abstract of D diss.). Volgogradskii gosudarstvennyi pedagogicheskii universitet. Iaroslavl [in Russian].
- Fomina, N. S. (2009). *Sintaksicheskie konkretizatory kak stileobrazuyushchee sredstvo v proze N. S. Leskova* [Syntactic concretizers as an instrument of style formation in N. S. Leskov's prose]. (PhD diss.). Petrozavodskiy gosudarstvennyi universitet. Petrozavodsk [in Russian].
- Hlazova, S. M. (2016). *Poiasniuvalno-ototozhniuvalni vidnoshennia u spetsyfichnykh syntaksychnykh konstruktiiakh hazetnoi movy* [Explanatory identification of syntactic structures in newspaper texts]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu* [Scientific notes of Berdyansk State Pedagogical University], XI, 41-47 [in Ukrainian].
- Hlazova, S. M. (2005). *Poiasniuvalno-ototozhniuvalni konstruktii v ukrainskii movi: semantyka, hramatyka, prahmatyka* [Explanatory and identification constructs in Ukrainian: semantics, grammar, pragmatics]. (Extended abstract of PhD diss.). G. Skovoroda's Kharkiv National Pedagogical University. Kharkiv [in Ukrainian].
- Ivanushkina, G. F. (1973). *Bessoyuznye slozhnye poyasnitelnye predlozheniya v sovremennom literaturnom yazyke* [Comprehensive explanatory sentences in modern literary language]. (Extended abstract of PhD diss.). Moskva [in Russian].
- Moisiienko, A. K. (2009). *Suchasna ukrainska mova. Syntaksys prostoho uskladnenoho rechennia* [Modern Ukrainian language. The syntax of a complicated sentence]. Kyiv [in Ukrainian].
- Priyatkina, A. F. (1990). *Russkyi yazyk: Syntaksys oslozhnennoho predlozhenyia* [Russian language: Complicated sentence syntax]. Moskva: Vysshaia shkola [in Russian].
- Priyatkina A. F. (2001). *To est. A imenno. Imenno. Kak-to. Bud to. Kak-sravnitelnyi* [I.e. Namely. Exactly. Somehow. Whether. As a comparative]. *Slovar sluzhebnykh slov russkogo yazyka* [Dictionary of official words of the Russian language.] (pp. 131-167, 189-229). Vladivostok [in Russian].
- Shvedova, N. Iu. (Ed.). (1980). *Russkaia hrammatyka* [Russian grammar]. Moskva: Nauka [in Russian].
- Slynko, I. I., Huivaniuk, N. V., & Kobylanska, M. F. (1994). *Syntaksys suchasnoi ukrainskoi movy. Problemni pytannia* [Syntax of the modern Ukrainian language. Problematic issues]. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].

Отримано 02.01.2020 р.